

Nr 369.

Av herr **Nylander m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmäteristyrelsen m. m.*

Med proposition nr 138 har Kungl. Maj:t i enlighet med den i samband med riksstatens framläggande bebådade omorganisationen av lantmäteristyrelsen framlagt förslag till inrättande av ett flertal nya befattningar inom lantmäteristyrelsen. Utökningen av personalen inom styrelsen är huvudsakligen föranledd därav, att Kungl. Maj:t har för avsikt att inom lantmäteristyrelsen inrätta en ny byrå, benämnd stadsbyrå.

Den nya stadsbyrå skulle handhava alla uppgifter, som skulle tillkomma lantmäteristyrelsen enligt den tilltänkta lagen rörande städernas och de stadsliknande samhällenas mättnings-, jorddelnings- och fastighetsregisterväsen. Till denna byrå skulle alltså bl. a. höra fastighetsregisterkommissionens nuvarande uppgifter samt uppgiften att utöva överinseendet över städernas och de stadsliknande samhällenas mättningsväsen och jorddelning.

I samband härmed har Kungl. Maj:t med proposition nr 139 föreslagit sådan ändring i gällande lagstiftning, som den ifrågasatta omorganisationen ansetts påkalla. Sålunda har jämte andra ändringar i lagen den 17 juni 1917 om fastighetsbildning i stad föreslagits, att bestämmelsen i 7 kap. 14 § om tillsynen över städernas och de stadsliknande samhällenas fastighetsregistrering, som för närvarande tillkommer fastighetsregisterkommissionen, måtte ändras och tillsynen förläggas till lantmäteristyrelsen.

Lämpligheten av att lägga överinseendet av städernas och de stadsliknande samhällenas jorddelning, mättningsväsen och fastighetsregistrering under lantmäteristyrelsen är icke på ett tillfredsställande sätt utredd.

Till en början må erinras därom, att riksdagen redan förut vid icke mindre än sex olika tillfällen lämnat utan bifall förslag med liknande syfte. Se härom bifogade historik.

Tydligast torde kanske riksdagens ställning till frågan hava uttalats i anledning av en av Kungl. Maj:t till 1920 års riksdag överlämnad proposition nr 235, däri Kungl. Maj:t jämte anmälan om att Kungl. Maj:t hade för avsikt att utfärda en vid propositionen fogad mättningsförordning hemställde om ökat anslag till lantmäteristyrelsen för inrättandet av en s. k. stadsbyrå. Av förordningen framgick, att densamma var avsedd att lända till efterrättelse bl. a. vid förrättning, som företoges på grund av 2, 5 eller 6 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad samt i avseende å sådant mättningsarbete, som i stad eller samhälle på landsbygden, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skulle iakttagas, ägde rum på grund av beslut av stadsfullmäktige eller motsvarande kommunala myndighet, och som vore av grundläggande art därstädes. Vidare stadgades i förordningen,

att lantmäteristyrelsen ägde i fråga om förrättningar, som nyss sagts, att i enlighet med grunderna i förordningen meddela de allmänna eller för särskilt fall gällande verkställighetsföreskrifter, som funnos erforderliga. Propositionen behandlades i jordbruksutskottet, vilket i utlåtande nr 67 hemställde om bifall till Kungl. Maj:ts anslagsäskande. Mot utlåtandet anmälde emellertid herrar Träff, Sävström och Ericsson i Arboga reservation. Reservationen var i huvudsak av följande innehåll. På grund av det nära sambandet mellan å ena sidan stadsmätningar av olika slag och å andra sidan stadsplaneväsendet borde det enligt reservanternas tillkomma byggnadsstyrelsen och ej lantmäteristyrelsen att utöva uppsikt över städernas mätningväsende. Med hänsyn härtill ansågo reservanternas, att den å lantmäteristyrelsens stat i propositionen föreslagna s. k. stadsbyrån borde ur staten utgå ävensom att den i propositionen anmälda mätningförordningen endast borde avse förrättning, som av lantmätare verkställdes enligt skiftesstadgan eller andra angående delning av jord å landsbygden gällande författningar ävensom vid förrättning, som företoges på grund av 6 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad. I stället syntes enligt reservanternas en utredning böra vidtagas och uppdragas åt personer, som ägde särskild sakkunskap i fråga om städernas stadsplaneväsen, mätningsteknik och allmän förvaltning, för åstadkommande av en efter städernas behov lämpad mätningstadga. I händelse av bifall härtill förutsatte reservanternas, att för nödig tillsyn över mätningväsendet i städerna komme att inrättas något särskilt tillsynsorgan inom byggnadsstyrelsen, varom givetvis Kungl. Maj:t i så fall skulle komma att framställa förslag i samband med det vidare ordnandet av mätningväsendet i rikets städer och stadsliknande samhällen. I båda kamrarna bifölls denna reservation, i den första med 93 röster mot 26 och i den andra med 91 röster mot 68.

Jämväl de myndigheter och sammanslutningar, från vilka yttranden vid olika tillfällen infordrats, hava i avsevärd omfattning avstyrkt en anordning, som går ut på inordnande av tillsynen över städernas fastighetsbildning under lantmäteristyrelsen. Att någon ändrad uppfattning i frågan icke föreligger bland dem, denna fråga berör, framgår därav, att i anledning av de remisser, som ägt rum i anledning av det betänkande, vilket ligger till grund för nu förevarande propositioner, av 89 stadsstyrelser, som yttrat sig i frågan, ej mindre än 59 stycken samt fastighetsregisterkommissionen, svenska stadsförbundet och två sammanslutningar av ingenjörssfackmän inom området uttalat sig mot slutledningarna i den utredning, varå förslaget i huvudsak uppbyggts. Ehuru de i dessa yttranden anförda skälen mot förslaget äro många och vägande, synas dessa icke av Kungl. Maj:t tillerkänts beaktande. I propositionen har icke ens aktats nödigt att närmare redogöra för de skäl och synpunkter, på vilka i de avgivna yttrandena lantmäteriets övertagande av tillsynen över ifrågavarande funktioner avstyrkts.

Lantmäteristyrelsen, vars organisation är utbildad för uppgifter, som beröra jordbruksjorden, är icke danad för förvaltningsområden av den olikartade beskaffenhet, som tillhör ifrågavarande grenar av stadsbyggandet. Det råder

ett nära samband mellan stadsplanens utformning och fastighetsbildningen. Den sistnämnda är nämligen en viktig detaljutformning av stadsplanen, och omvänt är stadsplanen i sin tur i stor utsträckning bunden av redan skedda fastighetsbildningar.

Såsom stöd för propositionens syfte har åberopats yttrande av byggnadsstyrelsen, enligt vilket stadsplanen, å ena sidan, och mätningväsendet med vad därtill hörer, å andra sidan, skulle vara skilda områden. Mot en dylik uppfattning måste uttalas en bestämd gensaga. Stadsplanerna hava en genomgripande inverkan på fastighetsbildningen och fastighetsregistreringen och å andra sidan är den bestående fastighetsbildningen i städerna av den största betydelse för stadsplanerna och deras fortgående utveckling. Denna genomgripande samverkan mellan stadsplanen och fastighetsbildningen har med de genom 1931 års stadsplanelag och byggnadsstadga införda bestämmelserna än mera utökats och fördjupats. För att stadsplanen skall kunna ekonomiskt genomföras måste det vara fullt klart, hur stadsplanen förhåller sig till fastighetsbildningen och äganderättsgränserna. Detta förhållande är avgörande för, vad markägarna skola avstå till gator och allmänna platser m. m. med ty åtföljande djupt ingripande ekonomiska och rättsliga verkningar, gatumarkslösen, gatumarkersättningar, gatukostnadsbidrag o. s. v. Härav framgår det starka sambandet mellan stadsplane- och mätningväsen och härav följer, att dessa båda verksamhetsgrenar böra sammanföras till samma tillsynsmyndighet. Vad byggnadsstyrelsen anfört, visar, ehuru icke av styrelsen avsett, i själva verket den stora vikten av samarbete mellan stadsplanemän och mätningmän. Här brister det för närvarande betydligt. Endast teoretiskt men alls icke i verkligheten kan en gräns uppdragas mellan stadsplane- och mätningväsen. Den mening, som gör gällande, att stadsplaner kunna utformas direkt å en kartbild, är oriktig. Frånsett de stora kostnaderna för framställning av så allsidigt beskaffade kartbilder, som möjliggöra dylikt bekvämt förfarande, måste ett stadsplanearbete, för att få bestående värde, till stor del utföras i terrängen under detaljerade, ingenjörstekniska undersökningar samt i samråd med markägare. Efter otillräckliga undersökningar uppritade planer bliva ofta onödigt kostsamma för samhällen och markägare eller visa sig helt ogenomförbara.

Till stöd för stadsbyråns inrättande har framhållits det förefintliga sambandet mellan lantmäteriväsendet och stadsbyggandet; och har därvid påvisats den omfattande fastighetsbildning, som verkställs av lantmäteristyrelsens tjänstemannakår. Det är dock känt, att en stor del av sistnämnda verksamhet bedrivs utanför i synnerhet de större städerna, där en allt för livlig och spekulativ jorddelning ej alltid är önskvärd. En förstadsbildning, som sker utan att vara föremål för den omsorg, som varje stadsförvaltning vid stadsplanens utvidgning inom stadens område måste ägna åt alla anläggningar och samhälleliga anordningar, kan nämligen i framtiden, då förbiseenden behöva tillrättaläggas, vålla svårigheter och stora kostnader. Nödig samverkan mellan lantmäteriet och olika samhälleliga organ förekommer tyvärr icke alltid vid dylik samhällsbildning i den omfattning, som skulle vara önsk-

värd. Då fastighetsbildningen utanför samhällena ofta mera föränledes av spekulation i jordvärdestegring än av åstundan att tillskapa välordnade samhällsbildningar, för vilket ändamål ofta alldeles saknas resurser, blir resultatet av dylik fastighetsbildning långt ifrån alltid gott, och det fastläser städernas framtida utveckling efter linjer, rörande vilka dessa föga ha att bestämma. De erfarenheter, som i detta avseende finnas rörande under lantmäteristyrelsens tillsyn redan skedda samhällsbildningar, äro icke ägnade att stärka uppfattningen om nämnda styrelses lämplighet för dylik tillsyn.

I propositionen vitsordas också, att med den inställning man hade, särskilt inom städerna, som mest hade känning av den s. k. kåkstadsbildningen och därav följande plantekniska och ekonomiska svårigheter vid stadsplanens genomförande, det var ganska naturligt, att man motsatte sig förläggandet av tillsynen över städernas mätningväsen under lantmäteristyrelsen och förordade ett sammanknytande av nämnda uppgift med byggnadsstyrelsen såsom stadsplaneväsendets centrala uppsiktsmyndighet. Dessa beklagliga förhållanden anses i propositionen emellertid numera avhjälpda genom den nya lagstiftningen, varigenom enligt propositionen skulle hava tillskapats den möjlighet, som tidigare saknats, att förhindra en ur planläggningssynpunkt olämplig jorddelning. I propositionen erinras därvid särskilt om de rörande avstyckning inom område, som vore av intresse ur bebyggelse- eller samhällsbildningssynpunkt, upptagna stadsgardena i 19 kap. lagen om delning av jord å landet samt i 5 kap. lagen om fastighetsbildning i stad. Åtskilliga av de avsedda bestämmelserna i 5 kap. fastighetsbildningslagen hava funnits sedan lagens tillkomst. Det skall emellertid icke förnekas, att nyheterna i denna lagstiftning hava till ändamål bl. a. att i görligaste mån förhindra s. k. kåkstadsbildning. Många av de uppgifter, som i dessa stadsgarden pålagts mätningmännen, och vilkas uppfyllande på ett lämpligt sätt särskilt inom städer och stadslänkande samhällen i allmänhet äro av ett icke ringa ekonomiskt intresse för samhället, hava icke något med mätningsteknik att göra, utan äro uppgifter, som falla inom ramen för stadsplanerandet inom samhället, men som på grund av sakens natur icke komma att läggas i andra händer än mätningmannens.

För att de missförhållanden, till vilka ett alltför intensivt utnyttjande av äganderätten kunna leda, med så ringa ekonomiska uppoffringar från det allmännas sida som möjligt skola kunna förhindras, har sålunda genom bestämmelser såväl i 5 kap. lagen om fastighetsbildning i stad som i 19 kap. lagen om delning av jord å landet föreskrivits, att mätningmannen icke i något fall får verkställa avstyckning så, att markens ändamålsenliga bebyggande, förefintlig stadsplans genomförande och kvarterens lämpliga indelning i tomter därigenom försvåras. Vidare har mätningmannen ålagts tillse, att inom område, för vilket Konungen fastställt stomplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, avstyckning ej så verkställas, att tillämpningen av nämnda plan, bestämmelser och föreskrifter motverkas. I enlighet härmed har t. ex. i 5 kap. 9 § 2 st. och 10 § 4 st.

fastighetsbildningslagen i stad föreskrivits, att mätningssmannen skall meddela beslut, att avstyckning ej kan äga rum, därest mätningssmannen finner hinder emot densamma verkställande föreligga på grund av ovannämnda förhållanden. Dessa bestämmelser hava i huvudsak funnits sedan fastighetsbildningslagens tillkomst.

Vidare har i nyss angivna syfte år 1926 intagits bestämmelse därom, att avstyckning av ett flertal smärre lägenheter för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller annat liknande syfte inom område, för vilket stadsplan icke finnes fastställd, ej får ske med mindre plan att lända till efter rättelse vid avstyckning inom området blivit godkänd. Planen, som skall fastställas av magistraten eller länsstyrelsen, men som får upprättas av den, fastighetens ägare därtill utser, skall bereda möjlighet för vissa angivna behov. Att dessa möjligheter tillvaratagas vid de för bebyggande avsedda områdenas uppdelning i byggnadsplatser är helt beroende på vederbörande mätningssman. Det är givet, att det stadsplanerande, som här sker, kräver mer eller mindre insikt i stadsplaneväsendet beroende på den bebyggelse, som kommer att ske.

Ytterligare har till förhindrande av förberörda missförhållanden i 1931 års stadsplanelag, som utgår ifrån, att avstyckningsplaner endast i undantagsfall skola komma till användning inom stadsliknande samhällen, intagits bestämmelser om stomplan och utomplansbestämmelser. Karaktären hos dylika planer och bestämmelser är sådan, att förverkligandet av dess syften till icke obetydlig del beror på sättet för desamma genomförande och mätningssmannens därvid visade förståelse för stadsplaneväsendet. Särskilt gäller detta de stora för enskilt bebyggande avsedda områdenas uppdelning genom avstyckning i byggnadsplatser.

Det får icke förbises, att det önskvärda resultatet av den nya lagstiftningen i hög grad är beroende av det sätt, varpå densamma tillämpas. Ty helt undanröjda kunna förutberörda missförhållanden säkerligen aldrig bliva. Mot varandra torde väl alltid komma att stå den enskildes av äganderätten skyddade intressen mot samhällets intressen, som även med den nya lagstiftningen endast kunna hävdas med större eller mindre ekonomiska uppoffringar från det allmännas sida. Och den lagstiftning, varom det här är fråga, skall, ehuru uppdelad i flera lagar såsom bestämmelserna utformats, såsom ovan antytts, tillämpas av såväl stadsplaneteknici som mätningssmän. Vid sådant förhållande kunna vi icke finna, att förhållandena genom den nya lagstiftningen ändrats därhän, att det samband 1920 års riksdag ansåg föreligga mellan stadsmätningar av olika slag och stadsplaneväsendet blivit upphävt. Snarare finna vi, att lagstiftningen, såsom vi nyss framhållit, klarlagt stadsplaneväsendets och mätningssväsendets beroende av varandra.

Byggnadsstyrelsen har i avgivna utlåtanden vid tidigare behandling av hit hörande frågor yttrat sig till förmån för att uppsikten över allt, vad som berörde stadsbyggnadet, såsom upprättande av stadsplaner, mätnings- och fastighetsbildningsförrättningar av olika slag samt fastighetsregistrering borde ställas under byggnadsstyrelsens uppsikt. I sitt senaste utlåtande har styrel-

sen uttalat sig för en sådan lösning, som föreslagits av generaldirektör L. Berglöf i den av honom i ämnet upprättade promemorian. Styrelsen förklarar, att orsaken till styrelsens tidigare inställning till frågan berodde icke på det förmenta sambandet mellan mätningstväsens och stadsplaneväsen i och för sig utan på en önskan hos styrelsen att — för att komma till rätta med det s. k. kåkstadsproblemet — komma i närmare kontakt med de mätningmän, som inom stadssamhällena i regel finge tjänstgöra såsom byggnadsnämndernas sakkunniga biträden vid handläggning av byggnads- och stadsplanefrågor. Förklaringen är överraskande. De för revision av då gällande lagstiftning om stadsplan och tomtindelning m. m. tillkallade sakkunniga, som, efter det bestämmelser om avstyckningsplaner införts i lagstiftningen, 1928 avgåvo betänkande med förslag till stadsbyggnadslag m. m., uttalade som sin mening, att överinseendet över det till stadsbyggnadsväsendet hörande mätningstväsendet borde tillkomma byggnadsstyrelsen, som redan hade överinseendet över stadsbyggnadsväsendet. Detta motiverades av de sakkunniga sålunda: »Ett motsatt förhållande skulle uppenbarligen vara synnerligen opraktiskt. Det lär icke kunna undgås, att i de ojämförligt flesta fall med själva mätandet förbindes även omdöme från förrättningsmannens sida i de hänseenden, varom i stadsbyggnadslagen eller därpå stödda författningar förmäles. Att samme förrättningsman vid ett och samma arbete skulle beträffande vissa omdömen därunder komma i kontakt med en överinseendemyndighets område och beträffande andra en annans, lär enligt de sakkunnigas mening få betecknas som orimligt.» Enligt de sakkunniga erfordrades sålunda i de ojämförligt flesta fall vid själva mätandet insikt i stadsplaneväsendet, och detta förhållande, som väl om något måste hänföras till det nära sambandet mellan mätning- och stadsplaneväsendet, åberopades av de sakkunniga såsom skäl för, att uppsikten över alla grenar av stadsbyggnadsverksamheten förenades hos en myndighet. Då bland de sakkunniga återfinnes dåvarande chefen för byggnadsstyrelsens stadsplanebyrå, byggnadsrådet Fredr. Lilljekvist, som i angivna punkt icke reserverat sig mot de sakkunnigas betänkande, torde med all sannolikhet kunna antagas, att i förslaget gavs uttryck åt den i byggnadsstyrelsen vid nämnda tidpunkt rådande uppfattningen i frågan, och att styrelsen då ansåg, att på grund av ifrågavarande samband mellan stadsplane-, fastighetsbildnings- och fastighetsregisterväsende styrelsen borde tilläggas befogenhet att utöva uppsikt över alla dessa grenar av stadsbyggnadsverksamhet. Byggnadsstyrelsen har nu i sitt senaste yttrande frångått denna uppfattning. Det vill synas som styrelsen funnit en större skillnad mellan stadsplane- och byggnadsväsen, å ena sidan, och mätningstväsens, å andra, än som i gällande lagstiftning kunnat genomföras trots grundliga förarbeten.

Som stöd för propositionens syfte har vidare åberopats vissa statistiska uppgifter rörande omfattningen av förevarande förrättningsverksamhet och dennas fördelning mellan lantmätare och mätningmän. Uppgifterna äro missvisande och gjorda med ojämförbara talvärden. Stora och små samhällen angivas såsom statistiskt likvärdiga för att visa, att lantmätarna i för-

hållande till ingenjörerna i ojämförligt större antal samhällen äro förrättningsmän. Likaså visar man, att om städerna, de större först och slutligen samtliga, frånräknas, lantmätarnas fastighetsbildande verksamhet med hänsyn till alla stadsmättningsförrättningar under ett år är förhållandevis större än ingenjörernas. Ett motsatt förhållande torde av ingen vara ifrågasatt. Här bör endast ännu en gång erinras, att fastighetsbildningsverksamheten är av olika slag, och att mycket av den fastighetsbildningsverksamhet, som under senare år förekommit, varit mindre önskvärd.

De i bilaga till propositionen återopade statistiska uppgifterna över städers, köpingars, municipalsamhällets, planområdets och föreskriftsområdets arealer äga ringa värde för bedömande av förevarande fråga. Vida betydelsefullare hade varit, därest i propositionen intagits statistiska uppgifter, som belyst frågan ur fastighetsvärdenas synpunkt. Till belysande av den synpunkten återopas här bifogade, av svenska kommunaltekniska föreningen till Kungl. Maj:t ingivet yttrande över det betänkande, som ligger till grund för propositionen.

Den utredning, som ligger till grund för propositionen, och som i densamma delvis beröres, är ensidig och icke ägnad att övertyga, att stadsbyggnadsverksamhetens olika grenar böra uppdelas på två ämbetsverk. På alltför lösliga grunder och utan den allsidigt inriktade utredning, som riksdagen begärt, har i propositionen gjorts gällande, att det funnes en klar skillnad mellan stadsplane- och byggnadsväsen, å ena sidan, och mättnings- och registreringsväsen, å andra sidan. Vid utredningen ha viktiga synpunkter icke upptagits till behandling, medan mindre viktiga givits en överdriven betydelse. Sålunda synes alltför stort avseende hava fästs vid lantmäteristyrelsens redan i yttrande över det av stadsmättnings-sakkunniga 1923 överlämnade förslaget till mättningsförordning för rikets städer gjorda uttalandet, att förläggandet av överinseendemyndigheten till styrelsen ur organisatorisk synpunkt vore mer än önskvärd, enär eljest lantmäteripersonalen i fråga om en icke obetydlig del av sin verksamhet skulle komma att lyda under två olika myndigheter. Häremot invände emellertid de förut för revision av då gällande lagstiftning om stadsplan och tomtindelning m. m. tillkallade sakkunniga, som 1928 avgåvo betänkande med förslag till stadsbyggnadslag m. m. följande: »Vad lantmäteristyrelsen framhåller om, att den under styrelsen ställda lantmäteripersonalen skulle i fråga om en icke obetydlig del av sin verksamhet komma att lyda under två olika myndigheter, därest stadsmättningsväsendets överinseende skulle förläggas hos annan myndighet än lantmäteristyrelsen, torde uppvägas av nyss belysta förhållande (förut omnämnda, av de sakkunniga framhållna sambandet mellan mättnings- och stadsplaneväsendet). Med motsvarande skäl synes lantmäteristyrelsen kunna göra gällande krav å överinseendeskäp över allt offentligt arbete, där någon del av lantmäteripersonalen kan komma att biträda.» Motivet för att inordna städernas mättningsväsen m. m. under lantmäteristyrelsen synes även hava varit att tillföra lantmätarekåren nya arbetsuppgifter, sedan numera de egentliga, större lantmäteriuppgifterna börjat minska i antal. Städerna,

som själva bekosta sitt mätningstväsens, hava berättigade anspråk på att fordra, att för dem vitalare synpunkter läggas till grund för bestämmandet av tillsynen över deras mätningstväsens. Utsinandet av arbetsuppgifterna för lantmätarkåren borde hava föranlett en allsidigare utredning av alla hithörande frågor för åstadkommande av en rationell efter sakens egen natur föranledd uppdelning av olika verksamhetsområden på därför lämpade ämbetsverk. Av de myndigheter, som jämte lantmäteristyrelsen vid olika tillfällen föreslagits såsom tillsynsmyndighet, utövar byggnadsstyrelsen för närvarande kontroll över stadsplaneväsendet och fastighetsregisterkommissionen över städernas fastighetsregistrering, och den sistnämnda har tillika i hög grad varit rådgivande i städernas mätning- och fastighetsbildningsfrågor, varför envar av dessa institutioner i högre grad än lantmäteristyrelsen borde kunna tänkas lämpade att efter omorganisation eller utbyggnad utöva denna tillsyn. I sammanhang härmed torde särskilt böra undersökas möjligheten av att med uppdelning av de bestående ämbetsverken inrätta ett sakligt starkt och välorganiserat nytt statligt ämbetsverk, som i sig kunde inrymma allt, som rör tillsynen över stadsbyggandets olika verksamhetsgrenar. Förslag till ett sådant ämbetsverk har framställts i vissa yttranden över det betänkande, som ligger till grund för propositionen.

Den i jordbruksdepartementets proposition föreslagna omorganisationen av lantmäteristyrelsen beräknas medföra en kostnad av 261,200 + 82,500 kronor emot under förutsättning att omorganisationen ej äger rum beräknade 221,700 + 74,000 kronor, d. v. s. 39,500 + 8,500 kronor = 48,000 kronor. Häremot synes svara en inbesparing av det till fastighetsregisterkommissionens verksamhet utgående anslaget 32,000 kronor. Det hela torde alltså innebära en merutgift för statsverket av 16,000 kronor.

Någon som helst undersökning av de kostnader, som skulle uppkomma vid tillsynens anordnande på något av de sätt majoriteten av städerna och sammanslutningarna av fackmän på hithörande områden förordnat, har till följd av utredningens inriktning icke skett. Fastighetsregisterkommissionen, som berört frågan, men givetvis icke kunnat under remisstiden verkställa någon mera grundlig beräkning, har emellertid förmenat, att ett inordnande av även mätningstväsens under byggnadsstyrelsen eller ett särskilt verk, icke skulle behöva öka statens utgifter med mer än cirka 10,000 kronor. Denna beräkning utgår från att några inskränkningar på andra håll icke göras, men en undersökning av olika omorganisationsmöjligheter skulle måhända visa, att en rationalisering av tillsynen efter dessa linjer icke skulle erfordra några som helst ökade kostnader.

Det torde emellertid vara tämligen säkert, att det med den i propositionen föreslagna anordningen inom några få år kommer att framställas anspråk på nya anslag, särskilt på grund av ökningen i lantmäterikontorens arbetsbörda. Såsom fastighetsregisterkommissionen i sitt yttrande anför, kommer nämligen med största sannolikhet förläggandet av tillsynen över städernas mätningstväsens till lantmäteristyrelsen att medföra, att utförda förrättningar komma att i högre utsträckning än förut bliva underställda överlantmätarens

granskning. Härtill torde komma behov av ersättning för den arbetskraft, som går förlorad å kontoren genom inspektioner av stadsmätningväsendet genom överlantmätarna.

Vidare måste framhållas, att frågan ingalunda är alltför brådskande, utan att fastighetsregisterkommissionen allt fortfarande kan fungera såsom tillsynsmyndighet för fastighetsregistreringen och, på det sätt densamma hittills frivilligt åtagit sig, avgiva utlåtanden och meddela råd och anvisningar angående mättningsfrågor, varom begäran göres av myndigheter och tjänstemän.

Med hänsyn till vad sålunda ovan anförts och särskilt därtill, att städerna, som själva bekosta sitt mättningsväsen, vid upprepade tillfällen givit tillkännan, att de önskade uppsikten ordnad på väsentligt annat sätt än i propositionen föreslagits, få vi hemställa,

- att riksdagen måtte
- dels besluta, att de å lantmäteristyrelsens stat (punkterna 171 och 172) upptagna anslagen för den föreslagna stadsbyrån måtte ur staten utgå,
- dels anslå 32,000 kronor för fastighetsregisterkommissionens verksamhet för nästa budgetår,
- dels ock anhålla i skrivelse till Konungen om förnyad allsidig och förutsättningslös utredning av alla hithörande frågor.

Stockholm den 28 mars 1936.

Axel Nylander.

Alb. Bergström.

Th. Nilsson.

Gustaf Ehrnberg.

J. M. Bäckström.

Gösta Rahmn.

G. A. Björkman.

C. A. Carlsson.

Edwin Berling.

P. Sandström.

A. J. Bärq.

Carl Forssell.

Joh. Nilsson,
Malmö.

K. von Geijer.

G. W. Källman.

O. Danielsson.

Edg. Sjödaht.

Gustaf Velander.

N. S. Norling.

Historik

öfver behandling av frågan rörande tillsynsmyndighet för städernas mätningssäsen.

I det år 1911 avgivna betänkandet med förslag till förordning angående fastighetsregister för stad m. m. föreslogs beträffande frågan om kompetens till stadsmätningar, att lantmätare skulle äga uteslutande kompetens till utförande av en stor del av dessa förrättningar, bl. a. upprättande av registerkarta eller översiktskarta, verkställande av avstyckningar m. m., och att lantmätare beträffande de övriga av nämnda förrättningar skulle tillerkännas en i viss mån privilegierad ställning, och beträffande frågan om uppsikten öfver fastighetsregister i rikets städer, att denna skulle tillkomma lantmäteristyrelsen, vilken styrelse jämväl skulle hava till uppgift att utöva uppsikt öfver stadsmätningssäsendet i dess helhet.

Detta förslag möttes av en enhällig eller så gott som enhällig kritik, och med anledning härav tillsattes av regeringen 1914 års fastighetsregisterkommission. I de förslag, som utarbetades av denna kommission, tillerkändes städernas egna mätningssämen den kompetens, som med rätta tillkom dem, varjämte kommissionen hemställde, att lantmäteristyrelsen skulle äga att utöva uppsikt öfver fastighetsregistreringen. Däremot yttrades intet om uppsikten öfver stadsmätningssäsendet.

Den av regeringen utarbetade propositionen, som upptog kommissionens förslag, föll i riksdagen år 1915, förnämligast av den anledningen, att man i riksdagen ej ville tillerkänna lantmäteristyrelsen uppsikt öfver fastighetsregistreringen. Regeringen tillsatte då en ny kommission, 1916 års fastighetsregisterkommission, som föreslog, att denna uppsikt skulle tillkomma en särskild kommission. I öfvert upptogs i 1916 års kommissions förslag i huvudsak, vad 1914 års fastighetsregisterkommission föreslagit, och vid 1917 års riksdag framlade Kungl. Maj:t för riksdagen en proposition med förslag, som öfverensstämde med det, som 1916 års fastighetsregisterkommission framlagt. Denna proposition blev sedermera av riksdagen bifallen. Att märka är, att i såväl 1914 och 1916 års kommissioners förslag som i propositionen vid 1917 års riksdag upptogs till behandling frågorna rörande kompetens för utförande av mätningssäförrättningarna i rikets städer och uppsikten öfver fastighetsregistreringen men däremot icke frågan rörande uppsikten öfver städernas mätningssäsende. Sådan stämningen var vid 1915 och 1917 års riksdagar, kan det hållas för sannolikt, att riksdagen, som ej önskade, att lantmäteristyrelsen skulle hava uppsikt öfver fastighetsregistreringen i rikets städer, icke heller ville åt denna styrelse öfverlämna uppsikten öfver städernas mätningssäsende utom beträffande laga skiftesförrättningar. En liknande ståndpunkt har riksdagen äfven sedermera intagit vid 1919, 1920, 1921 och 1926 års riksdagar.

Trots 1915 och 1917 års riksdagars inställning till frågan utfärdades på styrelsens föranstaltande den 16 augusti 1918 (nr 683) en kungl. kungörelse med vissa föreskrifter angående mätningssäsendet inom rikets städer och sådana samhällen på landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas av i huvudsak det innehåll, att tillsynen öfver städernas mätningssä-, fastighetsbildnings- och fastighetsregisterväsen öfverflyttades på lantmäteristyrelsen.

Denna i städernas mätningssäförhållanden och självstyrelse djupt ingripande

kungörelse hade utfärdats, utan att städerna eller deras mätningmän (med undantag av 2) eller dessas sammanslutningar — Svenska stadsförbundet och Kommunaltekniska föreningen — blivit hörda. Den hade vidare utfärdats i strid mot fastighetsregisterkommissionens och lantmäterikommissionens yttranden, att med utfärdandet av slutliga föreskrifter ifråga om överinseendet över städernas mätningväsen borde anstå i avvaktan på den allmänna reglering av städernas mätningförhållanden, som då ansågs vara snart förestående. Innehållet av den utfärdade kungörelsen stred vidare ej blott mot fastighetsregisterkommissionens yttrande, enligt vilket åt kommissionen borde anförtros den provisoriska uppsiktsmyndigheten över städernas mätningväsen, tills den slutliga uppsiktsmyndigheten blivit genom lag bestämd, utan även mot lantmäterikommissionens yttrande, enligt vilket bland annat större hänsyn bort visas städernas självstyrelse i kommunalt avseende, än som tagit sig uttryck i den utfärdade kungörelsen.

Vid 1919 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 355 riksdagen att å lantmäteristyrelsens stat uppföra en särskild stadsbyrå med uppgift att handhåva överinseendet över städernas mätningväsen. Kungl. Maj:t utgick vid avfattandet av berörda proposition från antagandet, att städernas inordnande under lantmäteristyrelsen ägt rum redan genom lagen om fastighetsbildning i stad, att genom kungörelsen den 16 augusti 1918 närmare föreskrifter givits angående de åligganden, vilka tillkomme lantmäteristyrelsen såsom tillsynsmyndighet över städernas mätningväsen samt att frågan om lantmäteristyrelsens befogenhet härutinnan alltså finge anses avgjord redan genom fattade beslut. Över detta förslag hade ingen stad blivit hörd, ej heller Svenska stadsförbundet eller Kommunaltekniska föreningen. Denna uppfattning kritiserades skarpt i likalydande motioner i båda kamrarna, däri yrkades, att den föreslagna staten för lantmäteristyrelsen måtte, såvitt anginge inrättandet av stadsbyrån, lämnas utan bifall samt att riksdagen måtte begära att, innan mätningförrättning utfärdades, riksdagen bereddades tillfälle att däröver avgiva yttrande.

Hela frågan om lönereglering m. m. för lantmäteristyrelsen och lantmäteristaten, med vilken frågan om inrättandet av stadsbyrån varit sammankopplad, föll vid riksdagen. Av vad jordbruksutskottet anfört, ävensom av vad som under debatterna i kamrarna yttrades av de talare, som medverkade till frågans fall vid berörda riksdag, framgår tillfyllest att riksdagen ej godtog den i propositionen uttalade uppfattningen, att frågan om inordnandet av städernas mätningväsen under lantmäteristyrelsen vore avgjord genom redan fattade beslut. Vidare framgår med all tydlighet, att en av de förnämsta orsakerna till motståndet mot inrättande i lantmäteristyrelsen av stadsbyrån varit att finna däri, att man ej önskade att nämnda styrelse överhuvud taget skulle utöva något överinseende över städernas mätningväsen med undantag endast för de i fastighetsbildningslagens 6 kap. förekommande förrättningarna. Då det stora flertalet av mätningförrättningar i städerna utgöres av de i fastighetsbildningslagens 2 och 5 kap. omnämnda tomtmätning- och avstyckningsförrättningar, framgår det ganska tydligt, att man alldeles särskilt motsatte sig att dylika förrättningar skulle inordnas under lantmäteristyrelsens överinseende. Detta framgår jämväl av vad som förekom vid frågans behandling i kamrarna.

Vid 1920 års riksdag återkom Kungl. Maj:t med ett nytt förslag i samma avseende. I propositionen nr 235 hemställdes bland annat om anordnandet i lantmäteristyrelsen av en s. k. stadsbyrå samt om antagandet av ett vid propositionen fogat förslag till mätningförrättning. Enligt 1 § i detta förslag skulle förrättningen lända till efterrättelse vid förrättning, som av lantmätare verkställdes enligt skiftesstadgan eller andra angående delning av

jord å landet gällande författningar, så ock vid förrättning, som företoges på grund av 2, 5 eller 6 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad. Jämväl skulle förordningen lända till efterrättelse i avseende å sådant mättningsarbete, som i stad eller samhälle på landsbygden, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skulle iakttagas, ägde rum på grund av beslut av stadsfullmäktige eller motsvarande kommunala myndighet och som vore av grundläggande art för mättningsväsendet därstädes. I 50 § av förordningen stadgades, att lantmäteristyrelsen ägde i fråga om förrättningar, som i 1 § första stycket avsåges, att i enlighet med grunderna i förordningen meddela de allmänna eller för särskilt fall gällande verkställighetsföreskrifter, som funnes erforderliga; meddelandet av verkställighetsföreskrifter, som omförmäldes i 1 § andra stycket, skulle ankomma på vederbörande kommunala myndighet. I 51 § meddelades bestämmelser rörande samhälles eller enskild sakägares besvärsmätt över lantmäteristyrelsens beslut i frågor, som avsåges i förordningen.

I likalydande motioner i båda kamrarna hemställdes, dels att tillsynen å städernas och de stadsliknande samhällenas mättningsväsende måtte ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av stadsplanelagskommittén upprättat förslag, dels att den mättningsförordning, vartill förslag åtföljde propositionen, måtte utfärdas att lända till efterrättelse endast vid förrättning, som av lantmätare verkställdes enligt skiftesstadgan eller andra angående delning av jord å landsbygden gällande författningar, ävensom vid lagaskiftesförrättningar i stad, dels ock att utredning måtte genom personer, som ägde särskild kunskap i fråga om städernas stadsplaneväsen, mätningsteknik och allmänna förvaltning, anordnas för åstadkommande av en efter städernas behov lämpad mättningsstadga.

Enligt berörda vid motionerna fogade förslag skulle lantmäteristyrelsens tillsyn över stadsmätningar inskränkas i huvudsak till att avse lagaskiftesförrättningar i stad.

Jordbruksutskottet hemställde i utlåtande nr 67 om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Vid utlåtandet fanns fogad en av herrar Träff, Sävström och Ericson i Arboga avgiven reservation, i vilken reservanterna hemställde, dels att den föreslagna, nya stadsbyrån skulle utgå ur staten för lantmäteristyrelsen, dels ock att de yrkanden, som framställts av motionärerna, måtte bifallas. Reservationen motiverades på följande sätt: På grund av det nära sambandet mellan å ena sidan stadsmätningar av olika slag och å andra sidan stadsplaneväsendet borde det tillkomma byggnadsstyrelsen och ej lantmäteristyrelsen att utöva uppsikt över städernas mättningsväsende. Till följd härav ansågo reservanterna, att den å lantmäteristyrelsens stat i propositionen föreslagna s. k. stadsbyrån borde ur staten utgå, ävensom att den i propositionen föreslagna mättningsförordningen endast borde avse förrättning, som av lantmätare verkställdes enligt skiftesstadgan eller andra angående delning av jord å landsbygden gällande författningar ävensom vid förrättning, som företoges på grund av 6 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad. I stället syntes en utredning böra vidtagas, vilken utredning torde böra uppdragas åt personer, som ägde särskild sakkunskap i fråga om städernas stadsplaneväsen, mätningsteknik och allmän förvaltning, för åstadkommande av en efter städernas behov lämpad mättningsstadga. I händelse av bifall härtill förutattes, att för nödig tillsyn över mättningsväsendet i städerna komme att inrättas något särskilt tillsynsorgan inom byggnadsstyrelsen, varom givetvis Kungl. Maj:t i så fall skulle komma att framställa förslag i samband med det vidare ordnandet av mättningsväsendet i rikets städer och stadsliknande samhällen.

I båda kamrarna bifölls denna reservation, i den första med 93 röster mot 26 och i den andra med 91 röster mot 68.

Vid 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t inrättandet i lantmäteristyrelsen av ytterligare en byrådirektörsbefattning. Detta förslag hade framlagts i anledning av en framställning från lantmäteristyrelsen om inrättande i styrelsen av en ny byrå för övervakande och ledande av bestämmelserna rörande triangelmätning och finmätning i övrigt ävensom för 'att handhava den lantmäteristyrelsen tillkommande befattningen med städernas mätningväsen'. Kungl. Maj:t föreslog, som sagt, inrättande i styrelsen av endast en byrådirektörstjänst med de uppgifter, som avsåges i styrelsens skrivelse. I anledning härav väcktes i andra kammaren en motion, däri hemställdes om avslag å framställningen i denna punkt. Motionen blev också av riksdagen bifallen.

I propositionen nr 38 vid 1926 års riksdag med förslag till lag om delning av jord å landet m. m. föreslogos vissa bestämmelser, enligt vilka städernas mätningmän i olikhet med vad dittills varit fallet, komme att sortera under lantmäteristyrelsen även i fråga om sådana förrättningar, som ej verkställdes enligt 6 kap. av lagen om fastighetsbildning i stad; varjämte åt lantmätare förbehölls att verkställa avstyckningsförrättningar i stadsliknande samhällen. Även denna framställning lämnades utan bifall av riksdagen.

Bilaga.

»Av den tryckta officiella statistiken framgå fastighetsvärden enligt taxeringarna år 1933 för städerna för sig och landsbygden för sig. Dessa uppgifter avse både skattepliktig och skattefri fastighet. Ur statistisk årsbok 1934 kan i detta avseende meddelas följande utdrag (tab. 233, sid. 272).

	Fastighetsskattepliktig fastighet			Fastighetsvärden, tusentals kronor	
	Jordbruksfastighet	Annan fastighet	Summa	Fastighets-skattefri fastighet	Summa värde å all fastighet
Städer	177,508	9,604,081	9,781,589	1,600,487	11,382,076
Landsbygd	5,868,782	3,727,224	9,596,006	672,126	10,268,132
Summa	6,046,290	13,331,305	19,377,595	2,272,613	21,650,208

I städerna utgör sålunda värdet av jordbruksfastigheter endast omkring 5 % av värdet av övriga fastigheter.

Beträffande köpingar och municipalsamhällen synes den tryckta statistiken endast innehålla uppgifter å värdena på skattepliktiga fastigheter. En sammanräkning av de i Årsbok för Sveriges kommuner 1934 för varje köping och samhälle särskilt meddelade uppgifter, likaledes för år 1933, har givit följande resultat beträffande dessa fastighetsvärden (Vinslöv, som blev köping fr. o. m. den $\frac{1}{1}$ 1934, har medräknats som köping):

Köpingar	294,950,000 kronor
Municipalsamhällen	670,417,100 »
Summa	965,367,100 kronor.

Sammanställas sistnämnda uppgifter med de ovan anförda beträffande värdena å skattepliktig fastighet inom landsbygd och städer, erhålles följande:

	Värdet å fastighetsskatte- pliktig fastighet
Städer, köpingar och municipalsamhällen.....	10,746,956,100 kronor
Den egentliga landsbygden.....	8,630,638,900 »
	<hr/>
	Summa 19,337,595,000 kronor.

Det bör anmärkas, att den ovan antecknade summan för municipalsamhäl-
len avser samtliga dessa samhällen.»

»Av denna statistik framgår med tydlighet, att inom städerna fastigheter
för bostäder, handel och industri äga dominerande betydelse framför jord-
bruksfastigheterna. I de övriga samhällena saknas siffror för fastigheternas
olika ändamål, men det kan förmodas, att även här jordbruksfastigheternas
värden understiga andra fastigheters. Därest tekniska nyttigheter tillhöriga
kommunerna, vilka icke kunna hänföras till fastigheter, såsom gator, vägar,
allmänna platser, ledningssystem, broar, hamnar och en mångfald andra
anläggningar, kunde i statistiken inrymmas, skulle i än högre grad framstå
betydelsen för städerna att besitta kommunaltekniskt väl kvalificerade arbets-
krafter, medan däremot behovet av lantmäterit utbildad personal är ringa.

I stor utsträckning ligga städernas jordbruksdomäner såsom reservat för
stadens framtida utveckling och böra i avbidan på stadsplans fastställande
så långt möjligt bevaras orubbade. Lantmäteriförrättningar å dylika om-
råden, som ej framsynt anpassa sig efter stadens tillväxt, kunna verka häm-
mande på utvecklingen.»